

Dr. Dilek Aslan*, Dr. Yeşim Gökçe Kutsal**

Öz

Amaç: Derleme makaleler aracılığı ile biyomedikal alanda çalışan bilim insanları belirli bir alana ait güncel gelişmelere, yeni buluşlarla ilgili bilgilere ve deneyimlere ulaşabilmektedirler.

Bu araştırmada bir grup hekimin derleme makaleler ile ilgili görüşlerinin saptanması amaçlanmıştır.

Gereç ve yöntem: Türk Tabipleri Birliği'nde e-posta adres kaydı olan hekimlere e-posta yoluyla gönderilen anket formuna alınan yanıtların değerlendirilmesi yapılmıştır. Tanımlayıcı nitelikte olan bu araştırmaya 125 hekim katılmıştır. Araştırma için kullanılan anket formunda ikisi açık uçlu olmak üzere 11 soru yer almıştır. Araştırmanın veri toplama, analiz ve yorumlama aşamaları Kasım 2006 tarihinde tamamlanmıştır. Yanıtlanan ve e-posta aracılığı ile geri gönderilen anketlerin değerlendirilmesi için SPSS 10.0 istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan hekimlerin %68,8'i (86 kişi) erkek; %31,2'i (39 kişi) kadındır. Hekimlerin yaş ortalaması 42,2 ±8,4 yıl olarak bulunmuştur. Grubun %40,3'ü Türkçe yazılmış olan derleme makalelerin "yeterli" olduğunu ifade etmişlerdir. Uluslararası yazılmış olan derleme makalelerle ilgili "fikrim yok" diyen hekimler grubun büyük bir çoğunluğunu oluşturmuştur. "Derleme makaleler konunun uzmanı tarafından yazılmalıdır" görüşüne hekimlerin %94,4'ü katıldığını belirtmiştir. Derleme makalelerin davetli yazılması gerekliliğine ilişkin ifadeye hekimlerin %41,6'sı katılmıştır. Derleme makalelerin geliştirilmesine yönelik olarak en sık verilen yanıtlar arasında; "makaleyi konunun uzmanı ve deneyim sahibi kişilerin yazması gerektiği" bulunmaktadır.

Öneriler: Bu konuda daha geniş gruplarda, farklı uzmanlık dallarına yönelik olarak yapılacak çalışmalar derleme makalelerin niceliksel ve niteliksel açıdan gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Anahtar sözcükler: Biyomedikal dergiler, derleme makale, davetli derleme.

Giriş

Biyomedikal alandaki dergilerin pek çoğunda güncel bilgileri içeren ve konunun deneyimli uzmanları tarafından yazılan derleme makaleler önemli yer tutmaktadır (1,2). Bu sayede okuyucular, ilgili konularda sentez bilgilere ulaşabilmektedirler. Ancak

Abstract

Aim: By the help of review articles, scientists working in biomedical sciences can access recent data about the major advances, experiences, and discoveries in a specific field. In this paper, it is aimed to evaluate the opinions of a group of physicians on review articles.

Materials and methods: The study was conducted by evaluating the responses to the questionnaire which was e-mailed to all the physicians who had an e-mail address record in the Turkish Medical Association. 125 physicians participated in this descriptive study. There were 11 questions in the questionnaire, two of which were open-ended. Data gathering, analysis and interpretation were completed in November 2006. SPSS 11.0 program was used for evaluating the responses to the questionnaire.

Findings: 68.8% of the participants (86 persons) were males, and 31.2% (39 persons) were females. Mean age of the physicians was 42.2 ± 8.4. 40.3% of the physicians stated that the review articles written in Turkish were "sufficient". Nevertheless, the physicians who stated that they had "no idea" on the reviews published in other languages constituted the majority of the group. 94.4% agreed that "Review articles should be written by the expert of the subject matter". 41.6% agreed that review articles should be "invited reviews". The most frequently given response regarding the improvement of the quality of review articles was "The article should be written by authorities who have experience in the subject matter".

Recommendations: Similar studies conducted with more participants and in different specialty fields can contribute to improve both the quality and quantity of review articles.

Key words: Biomedical journals, review article, invited reviews.

derleme makalelere ilişkin kabul gören evrensel standart kurallar bulunmamaktadır. Bu nedenle, derleme yazıların standartları farklılıklar gösterebilmektedir.

Derleme makale; bilimsel dergilerde yayınlanmış bilimsel yazıların ve araştırmaların, güncel gelişmelerle ilgili bir konuda yoğun çalışmaları bulunan deneyimli (ya da uzman)

yazarlarca yapılan "sentezi" niteliğindeki yazılardır. Son dönemlerde geçmiş yıllara kıyasla derleme yazıların atıf alma sıklığında bir artış meydana geldiği bilinmektedir (3). Derleme yazılar birkaç şekilde yazılabilir. Süreç değerlendirmeleri, durum değerlendirmeleri, yönetime ilişkin sentezler, gözden geçirme yazıları, yeni gelişmelerin ele alındığı yazılar derleme yazıların birkaç farklı tipi arasında yer almaktadır (4).

Derleme yazılar bilimin her alanında olabilir. Bu yazılar özellikle genç araştırmacılar için yol gösterici niteliktedir. Bilginin yarılanma ömrünün gün geçtikçe kısaldığı bu dönemde, var olan araştırmalara ilişkin derleme yazıların deneyimli yazarlar tarafından kaleme alınabilmesi çok önemli bir katkıdır. Ancak; derleme yazıların bazı yazım ilkeleri ve yaklaşımları olmalıdır. Çünkü derleme yazıları okuyan bilim insanlarının kendi alanları ile ilgili doğru olarak yönlendirilmeleri önemli bir etik sorumluluktur. Derleme yazılarda gerekçenin ortaya konulduğu bir giriş bölümü, derleme yazı içindeki makalelerin hangi kriterlere ve ayrıntılara göre değerlendirildiğinin tartışıldığı bir yöntem bölümü, bunu izleyen tartışma

bölümü ve en son da kaynakça bölümü olması gerektiği ile ilgili görüşler bulunmaktadır (5).

Derleme makalelerde içeriği yansıtan bir başlığın yanı sıra; yazarın amacını iyi açıklaması, bu amaç doğrultusunda kanıtlarını yeterli bir biçimde sunması, teoriler ve sentezler üzerinde yoğunlaşabilmesi ve bu düşüncelerini okuyucuya net bir biçimde aktarabilmesi gerekmektedir (6).

Bilim dünyası için bu denli önemi olan "derleme makaleler"nin niteliğinin geliştirilmesi açısından ilgili hekimlerin görüşünün alınması yararlı olabilir. Bu düşünceden hareketle planlanan bu araştırmada bir grup hekimin derleme makaleler ile ilgili görüşlerinin saptanması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Türk Tabipleri Birliği'nde (TTB) e-posta adres kaydı olan hekimlere e-posta yoluyla gönderilen anket formuna alınan yanıtların değerlendirilmesi yapılmıştır. Tanımlayıcı nitelikte olan bu araştırmaya 125 hekim katılmıştır. Araştırma için kullanılan anket formunda ikisi açık uçlu olmak üzere 11 soru yer almıştır. Araştırmanın veri toplama, analiz ve yorumlama aşamaları Kasım 2006 tarihinde tamamlanmıştır. Yanıtlanan ve e-posta aracılığı ile geri gönderilen anketlerin değerlendirilmesi için SPSS 10.0 istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan hekimlerin %68,8'i (86 kişi) erkek; %31,2'i (39 kişi) kadındır. Hekimlerin yaş ortalaması 42,2 ±8,4; meslekte geçirdikleri süre ortalaması ise 18,1±7,6 yıl olarak bulunmuştur. Katılımcıların %65,0'ı (80 kişi) üniversitede çalıştıklarını; %95,2'si (119 kişi) herhangi bir tıp alanında uzman olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 1).

Araştırmaya katılan hekimlerin literatürde yayınlanan derlemeleri "yeterli bulma durumu" ile ilgili görüşleri alınmıştır. Grubun %40,3 (50 kişi) Türkçe yazılmış olan derleme makalelerin "yeterli" olduğunu ifade etmişlerdir. Makaleleri "yetersiz" ve "çok yetersiz" bulanların yüzdesi 46,8 olmuştur. Uluslararası yazılmış olan derleme makalelerle ilgili "fikrim yok" diyen hekimler grubun büyük bir çoğunluğunu oluşturmuştur (Tablo 2).

Katılımcıların derleme makalelerin yazılış biçimi ile ilgili bazı görüşleri alınmıştır. "Derleme makaleler konunun uzmanı

Tablo 1. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri (Kasım 2006)

Özellik	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	86	68,8
Kadın	39	31,2
Yaş		
Ortalama±ss	42,2±8,4	
Ortanca	42	
Meslektegeçirilen süre (yıl)		
Ortalama±ss	18,1±7,6	
Ortanca	17	
Çalıştığı tıp alanı		
Pratisyen	6	4,8
Uzman	119	95,2
Toplam	125	100,0

Tablo 2. Katılımcıların derleme makaleleri yeterli bulma durumları (Kasım 2006)

Görüş	Ulusal litaretür (Türkçe)		Uluslararası litaretür	
	Sayı	%	Sayı	%
Yeterli	50	40,3	32	25,8
Fikrim yok-bilmiyorum	16	12,9	84	67,7
Yetersiz	53	42,8	3	2,5
Çok yetersiz	5	4,0	5	4,0
Toplam*	124	100,0	124	100,0

*Bir kişi görüş bildirmemiştir.

Görüş	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Derleme makaleler konunun uzmanı tarafından yazılmalıdır	76,8	17,6	0,8	4,8	-
Araştırma görevlilerinin seminerleri derleme makale olabilir	6,5	28,2	4,8	45,2	15,3
Derleme makaleler en fazla iki yazar tarafından yazılır	29,6	35,2	4,0	28,0	3,2
Derleme makaleler dergilerde, yalnızca davetli olarak yayınlanmalıdır	16,8	24,8	6,4	37,6	14,4
Davetli derlemeler de araştırmalar gibi danışmana gönderilir	22,4	41,6	8,0	22,4	5,6
Derlemelerde temel kitap bilgisi değil, güncel bilgi bulunmalıdır	63,2	26,4	0,8	8,8	0,8

tarafından yazılmalıdır" görüşüne hekimlerin %94,4'ü katıldığını belirtmiştir. "Araştırma görevlilerinin seminerleri makale olabilir" ifadesine ise grubun çoğunluğu katılmamıştır (%60,5). Derleme makalelerin yalnızca iki yazar tarafından yazılmasına ilişkin görüş hekimlerin %64,8'i tarafından olumlu bulunmuş; grubun %31,2'si tarafından ise olumsuz bulunmuştur. Derleme makalelerin davetli yazılması gerekliliğine ilişkin ifadeye hekimlerin %41,6'sı katılmış; %52,0'ı katılmamıştır. Davetli derlemelerin değerlendirilmek üzere danışmanlara gönderilmesine ilişkin görüşe katılımcıların çoğunluğu katılmıştır (%73,0). "Derlemelerde kitap bilgisi değil, güncel bilgi olmalıdır" görüşü katılımcıların %89,6'sı tarafından olumlu bulunmuştur (Tablo 3).

Hekimlerin akademik yükseltmelerdeki başvuru dosyalarında derlemelerin payının ne olması gerektiğine ilişkin görüşleri alınmıştır. Araştırmaya katılanlar bu yüzden çok yüksek olmaması gerektiği görüşündedirler. Bu kapsamda katılımcıların %47,1'i derleme makalelerin dosyalar içindeki tüm çalışmaların %0-4'ünü geçmemesi gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4. Hekimlerin akademik yükseltmelerdeki başvuru dosyalarında derlemelerin payının ne olması gerektiğine ilişkin görüşleri (Kasım 2006)

Özellik	Sayı	%
%0-4	57	47,1
%5-9	22	18,2
%10-14	17	14,0
%15-20	8	6,6
%20-25	1	0,8
Yer almamalıdır, böyle bir gereklilik yok	6	5,0
Toplam makale sayısına göre karar verilmeli	1	,8
Alana göre değişiklik gösterebilir	1	,8
Sayı sınırı olmamalı	7	5,8
Fikrim yok	1	,8
Toplam*	121	100,0

*Dört kişi yanıt vermemiştir.

Derleme makalelerin amacı katılımcılar tarafından "herhangi bir konuda uzman bir kişinin güncel bilgileri sentezlediği yazılar" olarak ifade edilmiştir. Derleme makalelerin geliştirilmesine yönelik olarak da en sık verilen yanıtlar; bilim insanlarının "güncel bilgilerin sentezlenmesi", "konunun uzmanı ve deneyim sahibi kişilerin yazması" konularında teşvik edilmesi gerektiği vurguları yapılmıştır.

Tartışma ve sonuç

Derleme makalelerle ilgili bir grup hekimin görüşlerinin alındığı bu çalışma tanımlayıcı niteliktedir. Hekimlerin akademik çalışma ve güncel bilgileri takip edebilmeleri için son derece önemli veri kaynakları olan derleme makalelere ilişkin daha geniş katılımlı çalışmaların yapılması konu ile ilgili daha ayrıntılı görüşlerin paylaşılması için önemli bir adım olabilir. Hekimlerin görüşleri alınırken akademik ve sahada çalışan hekimlerin de denge içinde değerlendirilmesi uygun olur. Bu konuda e-posta iletişimi bu çalışmada da kullanılan bir yöntem olmuştur. Ancak e-posta aracılığı ile veri toplanmasının beklendik kısıtlılıkları yaşanmıştır (katılım yüzdesinin düşüklüğü, yanıtların katılımcılara bildirilen son gönderme tarihinden sonra gönderilmesi, vb).

Araştırmaya katılan hekimlerin %40,3 (50 kişi) Türkçe yazılmış olan derleme makalelerin "yeterli" olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak uluslararası yazılmış olan derleme makalelerle ilgili görüşler arasında en yüksek yüzdeyi "fikrim yok" yanıtı almıştır (%67,7). Bu yüzden yüksekliği katılımcı hekimlerin uluslararası literatürü takip edememelerine bağlı ortaya çıkmış olabilir (Tablo 2).

Hekimlerin derleme makalelerle ilgili bazı görüşleri alınmıştır. "Derleme makalelerin yalnızca iki yazar tarafından yazılmasına ilişkin görüş hekimlerin %64,8'i tarafından olumlu bulunmuş; grubun %31,2'si tarafından ise olumsuz bulunmuştur (Tablo 3). Derleme

makalelerin yazar sayısı ile ilgili olarak; davetli bir yazıda yalnızca davet alan yazarın isminin olması uygundur. Bu tip derleme yazılarda davet alan yazarın yanı sıra başka yazarların isimlerinin olması uygun değildir. Davetli olmayan yazılarda yazar sayısının olanaklı ise, tek yazarlı olması yönünde görüşler ağırlıktadır (4,7).

Derleme makalelerin davetli yazılması gerekliliğine ilişkin ifadeye hekimlerin %41,6'sı katılmış; %52,0'ı katılmamıştır (Tablo 3).

Derleme makaleler davetli olabilir. Ancak davetli olmayan yazılar da ulusal ve uluslararası literatürde mevcuttur. Bu konuda kesin bir kural ya da görüş bulunmamaktadır (4).

Davetli derlemelerin değerlendirilmek üzere danışmanlara gönderilmesine ilişkin görüşü katılımcıların çoğunluğu benimsemiştir (%73,0). "Derlemelerde kitap bilgisi değil, güncel bilgi olmalıdır" görüşü katılımcıların %89,6'sı tarafından olumlu bulunmuştur (Tablo 3).

Derleme makalelerin yazılmasının oldukça zor ve zahmetli bir çalışma gerektirdiği ifade edilmektedir (8). Bu tip makalelerin geliştirilmesine ve beklentilere yanıt verecek şekilde hazırlanmasına yönelik olarak özellikle dergi editörlerine ve yayın kurullarına görevler düşmektedir. Dünya Editörler - *World Association of Medical Editors*- tarafından belirtilen öneriler doğrultusunda bu kategorideki makaleler ya editörler tarafından yapılan davet üzerine hazırlanmalı, ya da aynen araştırma makalelerinde uygulandığı üzere danışman değerlendirmesine tabi tutulmalıdır. Editör tarafından davet edilerek derleme hazırlaması istenen yazar, makalesini ana hatlarını içeren kapsamlı bir taslağı editöre göndererek onayını almalı ve daha sonra da makalesini derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlayarak iletmelidir (9).

Derleme makalelerin yazımı sırasında makalenin yazıldığı dile hakimiyet de önemlidir. Herhangi bir yazının anlaşılabilmesi için okuyucunun anlayabileceği kadar açık ve imla kurallarına uygun, duru bir dille yazılması da önem taşımaktadır (10).

Akademik yükseltmelerde derleme makalelerin toplam makaleler içindeki payının fazla olmaması görüşü hakimdir (Tablo 4). Buna karşın konu ile ilgili birikimi olan deneyimli yazarlarca hazırlanan derlemelerin okuyuculara yararlı olacağı da bilinmektedir.

Derleme makalelere ilişkin daha ayrıntılı bilgilerin saptanması için bu konuda daha geniş gruplarda, farklı uzmanlık dallarına yönelik olarak konuya bakış açısını ve mesleki gereksinimleri daha detaylı olarak ortaya koyacak çalışmaların planlanması önerilmektedir.

Teşekkür

Araştırmaya verdikleri destek için TTB Merkez Konseyi Yönetim Kurulu'na ve çalışmaya katkı sunan tüm meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.

İletişim: Dr. Dilek Aslan

E-posta: diaslan@hacettepe.edu.tr

Kaynaklar

- 1- Lin AE. Writing for scientific publication: tips for getting started. *Clin Pediatr (Phila)*. 2006 May;45(4):295-300.
- 2- Parati G, Valentini M. How to write a scientific paper. *Ital Heart Supp*. 2005 Apr;6(4):189-96.
- 3- Csako G. Analysis of the most highly cited articles from the 50-year history of CCA. *Clinica Chimica Acta* 2007; 375 (1-2): 43-48.
- 4- Yılmaz O. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumu, 2006, Bildiri kitabı: 49-52.
- 5- Siwek J, Gourlay ML, Slawson DC, Shaughnessy AF. How to Write an Evidence-Based Clinical Review Article. *American Family Physician* 2002; 65(2): 251-258. www.aafp.org/afp. Erişim tarihi: 27 Ocak 2007.
- 6- The Book Review or Article Critique: General Guidelines. <http://www.utoronto.ca/writing/bkrev.html>. Erişim tarihi: 27 Ocak 2007
- 7- Caveman A. The invited review ? or, my field, from my standpoint, written by me using only my data and my ideas, and citing only my publications. *J Cell Sci*. 2000;113(Pt 18):3125-3126.
- 8- Williamsaon RC. How to write a review article. *Hosp Med* 2001 Dec;62(12):780-2.
- 9- www.wame.org Erişim tarihi: 27 Ocak 2007.
- 10- Strunk W, White EB. *The Elements of Style* (4th Edition). Longman, 2000, p. 81.